

ДАЙДЖЕСТ ЗМІН В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я

ЩОМІСЯЦЯ У КОЖНІЙ
ОРДИНАТОРСЬКІЙ

ДЛЯ ЛІКАРІВ

ЛІКАРІ НА ЗАХИСТІ: ЩЕПЛЕННЯ РЯТУЮТЬ ЖИТТЯ

ІГОР КУЗІН

*Заступник Міністра охорони
здоров'я — головний державний
санітарний лікар України*

Колеги! Хочу нагадати вам про важливе питання — рутинну вакцинацію.

Через пандемію COVID-19 весь світ постав перед викликом — зупинити поширення вірусу. І я дякую вам, колеги, що допомагаєте забезпечувати найефективніший засіб від цієї інфекції — вакцинацію.

Втім, не можна забувати і про давні небезпеки — вакцинокеровані інфекції, яким людство вже навчилося давати відсіч. Адже для того щоб цей захист був ефективним, рівень рутинної вакцинації має бути стабільно високим — не менше 95% проти кожної з вакцинокерованих інфекцій.

В Україні, як ви знаєте, вакцинацію здійснюють відповідно до Календаря профілактичних щеплень. Його розроблено та оновлено з огляду на міжнародний досвід. Усі вакцини держава закуповує власним коштом, а пацієнти отримують їх безкоштовно. Відповідальність лікарів саме первинної ланки — розповісти пацієнтам про необхідність і доступність вакцинації, вмотивувати їх зробити щеплення.

Важливо підготувати майбутніх батьків і розповісти про щеплення, які немовлятам роблять ще в пологовому будинку, і надалі підтримувати комунікацію щодо вчасної вакцинації дітей за Календарем. Існує чимало міфів та упереджень проти вакцинації, і тут грамотна і наполеглива комунікація лікарів відіграє найважливішу роль.

Для малюка небезпека заразитися досить велика, і саме від вибору батьків залежать не лише його здоров'я, а й життя. А в цьому виборі батьки найчастіше покладаються на думку лікаря. Тому так важливо постійно обговорювати найважливіші питання щодо вакцинації: вчасне щеплення дітей згідно з Календарем профілактичних щеплень, ревакцинація дорослих кожні десять років від дифтерії і правця. Якщо з якихось причин необхідні вакцини не було введено вчасно, це потрібно надолужити в будь-який момент.

Наше з вами завдання — створити безпечні умови вакцинації, щоб пацієнти, які приходять на профілактичні щеплення, не опинилися в черзі, мали змогу уникати скупчень людей у місцях очікування. Кілька вакцин можна вводити одночасно — це дозволить зменшити кількість візитів до лікарні.

37,9%

**дорослих в Україні віком
від 26 років і старші
вакциновані від дифтерії
і правця**

*Ми всі ще пам'ятаємо
страшні наслідки від
таких небезпечних
хвороб, як кір,
дифтерія, поліомієліт...
У XXI столітті ми не
можемо дозволити,
щоб люди помирили
від недуг, які можна
відвернути завдяки
щепленням.*

ЯК ЕФЕКТИВНО БОРОТИСЯ З ВАКЦИНОКЕРОВАНИМИ ІНФЕКЦІЯМИ

Через пандемію COVID-19 навантаження на медичні системи в усьому світі зросло в сотні разів. Під час чергової хвилі захворювання на коронавірус навіть у країнах із найвищим рівнем економічного добробуту системи охорони здоров'я перебувають під ризиком захлинутись і не забезпечити необхідної кількості ліжок.

Українські лікарі досі давали раду з величезним навантаженням і з викликами, які ставить COVID-19. Найважливішим чинником стримування пандемії є вакцинація проти коронавірусу. Втім, рутинні щеплення також можуть суттєво вплинути на ситуацію, адже чим вищий рівень вакцинації населення, тим менша захворюваність від вакцинованих інфекцій. А отже, дорослі і діти менше хворіють на ці недуги, більшість із яких є тяжкими і призводять до госпіталізації. Завдяки підвищенню кількості вакцинованих вдасться відвернути спалахи небезпечних хвороб, а отже — запобігти додатковому навантаженню на систему охорони здоров'я та інфекційні лікарні.

Заступник Міністра охорони здоров'я — головний державний санітарний лікар України Ігор Кузін ухвалив постанову «Про посилення заходів

профілактики вакцинованих інфекцій». Її виконання має сприяти підвищенню рівня вакцинації, передусім тими вакцинами, які входять до Календаря профілактичних щеплень в Україні. Це вакцини проти десяти інфекційних захворювань: кашлюку, дифтерії, правця, кору, паротиту, краснухи, туберкульозу, гемофільної інфекції типу b (ХІВ-інфекція), гепатиту В та поліомієліту.

Імунізація має бути доступною для пацієнтів

Не слід давати пацієнтам надлишкових рекомендацій щодо обстежень чи діагностики перед проведенням щеплень.

Можна й потрібно вводити кілька вакцин одночасно. Це дозволить зменшити кількість візитів до лікарні.

Одночасне введення кількох вакцин або використання багатокомпонентних — це усталена світова практика. Вакцини не містять життєздатних вірусів, тому не можуть викликати захворювання і перевантажувати імунну систему. Саме завдяки вакцинації в організмі формується імунна відповідь без шкоди здоров'ю. Натомість коли дитина хворіє на інфекційне захворювання, її організм піддається подвійному навантаженню, адже треба і боротися з живим вірусом (виробляти імунну відповідь), і боротися з симптомами хвороби.

Введення відразу кількох вакцин не тільки дозволить пацієнтам рідше відвідувати поліклініку, а й підвищить імовірність того, що рекомендовані щеплення буде зроблено дітям з дотриманням графіка.

Вводити вакцини треба в різні ділянки тіла: наприклад, у праве та ліве плече, а малюкам — у праве та ліве стегно. Щеплення в сідницю не роблять.

Вакцинація повинна бути безпечною

Щеплення слід організовувати з неухильним дотриманням заходів інфекційного контролю. Ті, хто приходить до закладу охорони здоров'я, щоб отримати профілактичні щеплення, не повинні сидіти в чергах із великим скупченням людей у кімнатах очікування.

Керівники закладів охорони здоров'я мають забезпечити можливість проведення імунізації щоденно протягом тижня у визначені години, в тому числі використовуючи онлайн-запис на вакцинацію. У медичному закладі потрібно забезпечити контроль щодо дотримання протиепідемічних заходів.

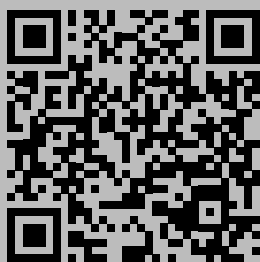
Використовувати потенціал закладів освіти для щеплення дітей

Діти мають відвідувати заклади освіти і зараховуватися до них лише за наявності відомостей про завершений курс обов'язкових профілактичних щеплень відповідно до віку та Календаря профілактичних щеплень.

У співпраці зі школами варто забезпечити проведення профілактичних щеплень, зокрема обов'язкових за Календарем, у медичних пунктах закладів освіти. Також організувати виїзні мобільні сесії вакцинації, в тому числі до і після навчального процесу, під час вихідних, канікул і святкових днів.

Постанова

«Про посилення заходів профілактики вакцинованих інфекцій»

■ При цьому слід подбати про наявність інформованої згоди на проведення щеплення за формою № 063-2/о «Інформована згода та оцінка стану здоров'я особи або дитини одним з батьків або іншим законним представником дитини на проведення щеплення або туберкулінодіагностики».

Батьки й законні представники дитини мають право бути поруч із нею під час проведення вакцинації в медпунктах закладів освіти.

Слід провести детальний аналіз кількості тих, хто пропустив щеплення через встановлення карантину і запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів, та забезпечити можливість надолужити пропущені щеплення.

Протипоказання не завжди є постійними

Питання щодо протипоказань до щеплення слід з'ясовувати щоразу в індивідуальному порядку, адже вони можуть мати різний характер, деякі з них — тимчасові.

- **абсолютні протипоказання** — коли існує чітко визначена ймовірність виникнення серйозної побічної реакції на введену вакцину, а ризики від проведення вакцинації значно перевищують переваги від проведення щеплення. Абсолютні протипоказання можуть бути постійними й тимчасовими;
- **застереження** — ситуація, за якої остаточне рішення щодо щеплення приймається лікарем з урахуванням переваг над ризиками від проведення чи не проведення щеплення залежно від ситуації;
- **постійні протипоказання** — такі, що мають постійний позитивний характер та ймовірно не будуть зняті впродовж життя;
- **тимчасові протипоказання** — ті, які безпосередньо наявні в момент вирішення питання щодо проведення щеплення, мають тимчасовий характер та зникають з часом.

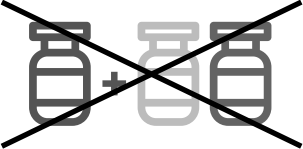
Слід пам'ятати і пояснювати пацієнтам, що хронічні захворювання не належать до протипоказань. Пацієнти із хронічними захворюваннями вразливі до інфекційних захворювань, котрі протікають у них значно важче і призводять до серйозніших ускладнень. Тому такі люди потребу-

Перелік медичних протипоказань і застережень до проведення профілактичних щеплень

ють також вакцинації від інфекцій, не включених до Календаря щеплень України. Зокрема, ВІЛ-позитивні люди дуже вразливі до інфекційних захворювань і потребують особливого захисту. Вакцинація тоді проводиться при певних лабораторних показниках стану імунної системи.

ПОЄДНАННЯ ВАКЦИН

	<p>Дві та більше інактивованих вакцин та/або анатоксинів</p>	<p>Можуть вводитися одночасно в різні ділянки тіла або з будь-яким інтервалом між введенням доз відповідно до інструкції про застосування.</p>
	<p>Живі вакцини + інактивовані вакцини або анатоксини</p>	<p>Можуть вводитися одночасно в різні ділянки тіла або з інтервалом не менше одного місяця.</p>
	<p>Дві та більше живих вакцин (ін'єкцій) (крім БЦЖ)</p>	<p>Можуть вводитися одночасно в різні ділянки тіла або з інтервалом не менше одного місяця.</p>
	<p>Щеплення вакциною БЦЖ не роблять в один день з іншими вакцинами.</p>	<p>Інші профілактичні щеплення можуть бути зроблені з інтервалом не менше одного місяця до або після щеплення вакциною БЦЖ (крім вакцинації проти гепатиту В).</p>

ДОСВІД ПРОФЕСІОНАЛІВ: ЯК ПЕРЕКОНАТИ БАТЬКІВ ВАКЦИНУВАТИ ДІТЕЙ

Батьки мають чимало упереджень щодо вакцинації своїх дітей. Часто вони бояться поствакцинальної реакції в дитини більше, ніж самої хвороби. Сімейний лікар Оксана Симулик має свій підхід до людей, тож рівень вакцинації у її пацієнтів — понад 80%. Працює вона в КНП «Хустський ЦПМСД» і як ФОП — сімейний лікар.

Через те що часто поширюють неправдиву інформацію про «індійські» вакцини, батьки налякані й упереджені проти них. Ми завжди пояснюємо, що поствакцинальна реакція — це нормальна реакція організму на введення чужорідних антитіл. Проте страх батьків завжди переважає, коли в дитини підвищується температура, болить ніжка у місці введення вакцини (особливо це стосується АКДП-вакцин індійського виробника, проте не виключається поствакцинальна реакція на будь-які інші щеплення), і від наступного щеплення вони категорично відмовляються. Втім, тут теж є вихід: батьки погоджуються на пропозицію, а деколи і наполягають, придбати в аптеці вакцину іншого виробника (звісно, з дотриманням холодового ланцюга).

Завжди важливо знайти підхід до людей, і головне — пам'ятати: наша мета — щоб дитина, отримавши щеплення, була захищена від небезпечних хвороб.

Тому лікарі змушені завжди пояснювати, розказувати, для чого потрібна вакцинація і які можливі наслідки від перенесеного захворювання, роз'яснювати, що вони набагато гірші за реакцію на щеплення.

Зрештою, рівень щеплення АКДС серед моїх пацієнтів за віком — 80%, КПК — трохи вищий, бо є прихильність батьків до європейського виробника. Але і щодо цього щеплення є відмовники, які взагалі не хочуть чути про вакцинацію. Тож з батьками постійно потрібно розмовляти. Тих, хто приходить вакцинуватися сам, без нагадувань, — дуже мало.

Коли батьки приходять на перший прийом з дитиною, я завжди розповідаю про необхідність подальшої вакцинації. От тоді дізнаюся, як батьки налаштовані щодо щеплень. Щомісяця до року телефоную або пишу у Вайбер і запрошую на огляд та відповідну вакцинацію за Календарем профілактичних щеплень, але коли

дитина хворіє чи батьки не в змозі прийти вчасно, то вакцинація проводиться з порушенням Календаря.

Вакцинація дорослих (ДП-М) теж не завжди відбувається за Календарем профілактичних щеплень: лише коли пацієнт отримує травму, він усвідомлює наслідки хвороби (правця) і погоджується на проведення щеплень. Таких, хто свідомо приходить на планову ревакцинацію від дифтерії і правця, дуже малий відсоток. Але я все одно завжди на цьому наголошую.

Що сприяє підвищенню рівня вакцинації?

Постійне роз'яснювання та розмова з батьками про те, для чого потрібна вакцинація, від яких хвороб вона захищає. Тоді вони можуть змінити свою точку зору, якщо спочатку мають упередження проти вакцинації. Інакше люди спираються у своїх судженнях тільки на те, що пишуть в Інтернеті, а там багато неправдивої інформації. Потрібно, щоб вони мали що їй протиставити. Є такі, кого вдається переконати.

Дуже велике значення мають матеріали в засобах масової інформації. Батьки до них дослухаються. Наприклад, одна з мам, чиїх дітей я спостерігаю, першій дитині не робила жодного щеплення. А от зараз, прочитавши про випадки поліомієліту і його наслідки, другу дитину вакцинувала за віком. Тепер хоче щепити і старшу доньку, бо зрозуміла, що це важливо.

МЕДПРАЦІВНИКИ МОЖУТЬ ВАКЦИНУВАТИСЯ ПРОТИ ГРИПУ БЕЗОПЛАТНО

Щорічна вакцинація — надієвіший засіб для профілактики грипу. Вакцина не впливає негативно на імунітет людини, а зміцнює його і змушує працювати більш активно і продуктивно. Передусім щеплення рекомендовано людям, які належать до груп ризику. І в перших лавах тут медпрацівники.

Цьогоріч Україна безкоштовно отримала 30 тисяч доз вакцин для профілактики грипу серед медичних працівників.

Вони надійшли в країну за механізмом PIVI. Це вакцини корейського виробництва проти чотирьох штамів захворювання.

Їх уже доставили в регіони. Розподіл вакцин здійснюють місцеві департаменти охорони здоров'я.

Крім того, понад 180 тисяч доз вакцини (виробництва Франції та Нідерландів) було закуплено коштом державного бюджету. Після доставки в регіони вони використовуватимуться для щеплення осіб із груп ризику: медичних працівників, людей віком від 60 років, військових, освітян. Щеплення від грипу і коронавірусної хвороби можна робити одночасно, але — в різні руки.

Переваги вакцинації:

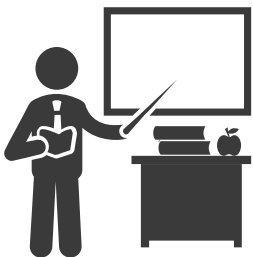
- імовірність тяжкого перебігу захворювання та ускладнень зменшується на 60%;

- імовірність смертельних випадків зменшується на 80%;
- частота госпіталізацій зменшується приблизно на 50%.

Вакцинація проти грипу належить до рекомендованих щеплень та відсутня у Календарі профілактичних щеплень. Проте вакцини можуть закуповувати за гроші місцевих бюджетів, підприємств або власним коштом громадян. Одне з завдань лікарів — пояснити пацієнтам користь такої вакцинації.

Вакцинація є найнадійнішим методом профілактики грипу та профілактики тяжких ускладнень хвороби. Одне щеплення захищає впродовж усього сезону грипу від найбільш поширених і небезпечних штамів.

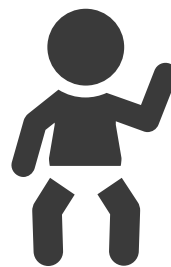
КОМУ НЕОБХІДНО ВАКЦИНУВАТИСЯ НАСАМПЕРЕД:

Учителям

Медичним працівникам

Дітям віком до п'яти років

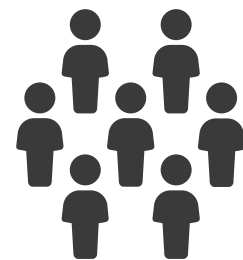
Вагітним

Пацієнтам із хронічними захворюваннями

Літнім людям віком від 60 років

Усім, хто працює в місцях скупчення людей

24 ПИТАННЯ / ВІДПОВІДІ

? Чи може бути, що побічні реакції від вакцини набагато шкідливіші, ніж хвороби, проти яких робиться щеплення?

Якщо дитина перехворіє природним шляхом, у неї сформується імунітет проти цього захворювання. Однак інфекція може викликати ускладнення: параліч після поліомієліту, ураження серця після дифтерії, пневмонію та ураження мозку після кору. Ризик ускладнень після інфекційної хвороби набагато вищий, ніж ризик серйозних реакцій після вакцинації.

Як і всі інші медичні препарати, вакцини можуть викликати реакції. Зазвичай вони є незначними (болісні відчуття, припухлість або почервоніння в місці ін'єкції чи невелике підвищення температури) і їх поява є нормальною реакцією організму на препарат. Ризик важких ускладнень після захворювання є набагато вищим, ніж ризик серйозних реакцій після щеплення.

Невакциновані люди у 90% випадків заражаються при контакті з хворим на кір, 5% із тих, хто захворів, отримують порушення здоров'я на все життя, а ймовірність серйозних алергічних реакцій при вакцинації становить 1 на 1 млн.

? Чи є цільноклітинна вакцина проти кашлюку, дифтерії, паротиту (АКДП) гіршою та небезпечною, ніж ацелюлярна?

Обидві вакцини проти кашлюку, паротиту безпечні та ефективні. Цільноклітинна вакцина дає триваліший та стійкіший імунітет. Справді, така вакцина частіше ви-

кликає підвищення температури та місцеві реакції (біль та припухлість у місці ін'єкції). Однак ці реакції є цілком природними і свідчать про те, що вакцина діє. Згодом вони зникають без наслідків для здоров'я дитини. Водночас варто зауважити, що відсутність таких симптомів не означає, що вакцина не діє.

Протягом останніх років в Україні спостерігаються спалахи кашлюку. В такій ситуації рекомендується використовувати цільноклітинну вакцину (wP), що забезпечує дітям надійний і тривалий захист.

? Як перевірити придатність вакцини?

Щоб переконати пацієнтів у надійності вакцини перед тим, як робити щеплення, можна перевірити термоіндикатори, які показують, чи було дотримано оптимальний температурний режим під час транспортування вакцини. Індикатори розміщено на флаконі вакцини і в картці-індикаторі контролю холододового ланцюга. Термоіндикатор на флаконі — білий квадрат. Він показує, що під час зберігання вакцини не відбулося підвищення температури. Є також термоіндикатор у картці — сіра відмітка біля червоної позначки ColdMark. Він показує, що вакцина не заморожувалася.

Зверніть увагу на термін придатності вакцини на флаконі: якщо він ще не закінчився, ця вакцина надійна.

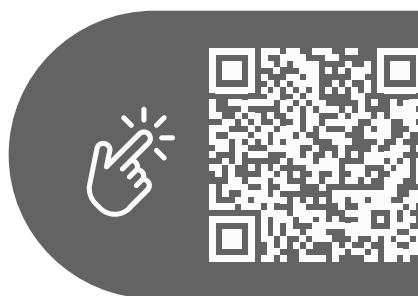
? Як повідомити про небажані реакції після ліків та вакцин?

Повідомляти про небажані реакції після застосування лікарських засобів та вакцин лікарям і пацієнтам допоможе АІСФ чат-бот у Telegram від Державного експертного центру МОЗ.

Віртуального помічника розроблено спеціально для медичних працівників. Він уміє надавати підказки та відповіді на 50 найбільш поширених запитань, які можуть виникнути під час заповнення карти-повідомлення про несприятливі події після імунізації в автоматизованій системі з фармаконагляду (АІСФ).

Щоб скористатися консультацією чат-боту, необхідно:

- *зайти в застосунок Telegram на смартфоні або комп'ютері;*
- *задати в пошуку «АІСФ чат-бот»;*
- *після старту обрати розділ і запитання, яке цікавить, та отримати відповідь.*
- *АІСФ чат-бот доповнює інструкцію, розміщену на сайті www.aisf.dec.gov.ua, та діє паралельно з нею.*

ПЕРЕГЛЯНУТИ ВІДЕО

«Як повідомити про побічні реакції після ліків та вакцин?» можна за посиланням.